Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Asiantuntijakuuleminen
14.3.2025

Johtava asiantuntija
Marianne Selkäinaho

Maa- ja metsätalousvaliokunta
Eduskunta

VNS 8/2024 vp Kulttuuripoliittinen selonteko

Kulttuuripoliittisessa selonteossa todetaan, että alueelliset ja paikalliset erot kulttuuri-investoinneissa ovat suuret, mikä vaikuttaa suoraan kulttuuritarjontaan, -palveluiden käyttöön ja taiteilijoiden työllistymismahdollisuuksiin.

Euroopan Unionin maaseuturahoituksella (CAP) on suuri merkitys suomalaiselle kulttuuritoiminnalle. Rahoitus on mahdollistanut yli tuhat hanketta per rahoituskausi, kanavoinut rahoitusta noin 70 miljoonaa euroa per rahoituskausi ja tuottanut laskemattoman määrän toiminnasta saatuja elämyksiä ja kokemuksia. Yhdistykset ovat ratkaisevan tärkeitä maaseudun kulttuuritoiminnan kehittämisessä. Rahoitusta myöntävät alueelliset ELY-keskukset ja paikalliset Leader-ryhmät. Maaseuturahoituksesta tunnistetut kulttuurihankkeet voi teemoitella neljään ryhmään: Luova talous, kulttuurimatkailu, kulttuuri ja hyvinvointi (ml. ruokakulttuuri) sekä yleinen kulttuuri. Kuluvalla rahoituskaudella 2023-2027 on tähän mennessä rahoitettu kulttuuriteemaa 225 hankkeella (13,5 milj. euroa).

EU:n osarahoittamista kulttuurihankkeista on tullut 1990-luvulta alkaen Suomen kulttuurielämää edistävä tekijä perinteisten valtiollisen ja kunnallisen kulttuuripolitiikan rinnalle. EU:n maaseuturahoituksella on kulttuuripoliittista merkittävyyttä.

Kulttuuripoliittisen selonteon kulttuurikäsitys on kiitettävän laaja. Kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristö on tunnistettu perustaksi kulttuurin arvoketjulle ja ihmisten identiteeteille. Käsitys kulttuurista huomioi, miten kulttuuri, luonto ja ympäristö ovat syvässä vuorovaikutuksessa toisiinsa. Puhdas ja monimuotoinen luonto on yksi tärkeimmistä vaalittavista kulttuuriperinnöistämme ja pääomistamme.

Laaja kulttuurikäsitys laajentaa myös kulttuuritoimijoiden joukkoa. Monipuolinen kansalaistoiminta tuottaa aktiivisesti kulttuuria, joten yhteiskunnan sivistäjän ja vahvistajan rooli on ammattimaisia kulttuurin tuottajia laajemmalla pohjalla.

Järjestyksessään 3. valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko laaditaan (Ulkoinen linkki) pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti. Selontekoa valmistellaan poikkihallinnollisesti maa- ja metsätalousministeriön johdolla. Maaseutupoliittisen selonteon valmistelussa on muun muassa käyty toteutettu alueellisia dialogeja, joissa ja myös kulttuurin merkitys on noussut esiin. Oma paikallinen ja alueellinen kulttuuri nähdään yhteisöllisen ja taloudellisen toiminnan perustana ja elinvoimaa uudistavana tekijänä. Kulttuurin merkitys nähdään keskeisenä myös varautumisen ja turvallisuuden vahvistamisen näkökulmista. Maaseutualueiden väestönmuutos nähdään vaikuttavan esimerkiksi maaseutualueiden kulttuuriympäristöjen ja -maisemien hoitoon ja kulttuuripalvelujen saavutettavuuteen kulkemisen reunaehtojen ja mahdollisuuksien

muuttuessa. Kulttuurilla ja kulttuuripalveluilla on keskeinen merkitys maaseutualueiden asukkaiden, yhteisöjen, kylien ja kuntien hyvinvointiin ja elinvoimaan. Yhteisölliset tilat, yhteiset tapahtumat sekä kehittämishankkeet ovat omiaan vahvistamaan kulttuuria ja siitä saatavia hyvinvointivaikutuksia. Selonteon valmistelussa painottuu maaseutuvaikutusten arvioinnin merkitys myös kulttuuripalveluiden ja kulttuuriin kohdistuvan rahoituksen muutosten osalta.

Kulttuurin merkitys kansalaisten resilienssille, kokonaisturvallisuudelle sekä kansalliselle yhteenkuuluvuuden tunteelle on suuri. Kansalaistoiminta perustuu yhteisölliseen toimintaan. Ihmiset vaikuttavat ja toimivat usein osana jotakin ryhmää, jonka jäsenet jakavat keskenään samat tavoitteet, arvot ja arvostukset tai mielenkiinnon kohteet.
Myös kulttuurin osalta on tärkeää huomioida lähipalveluperiaate. Erilaisten paikkaperustaisten toteutustapojen soveltaminen on ensiarvoista. Julkisilla hankinnoilla on laajoja aluetaloudellisia ja maaseutuun kohdistuvia vaikutuksia – ne tulee tunnistaa ja ottaa huomioon päätöksenteossa. Yhteiskunnallisessa turvallisuusstrategiassa henkinen kriisinkestävyys on nostettu tärkeään rooliin.

Monipuolisen kulttuuri- ja kirjastotoiminnan tukeminen on tärkeää muuttuvassa toimintaympäristössä. Kuntien käytetyin kulttuuripalvelu ovat kirjastot, joiden demokratiarooli sanan- ja ilmaisunvapauden turvaajana on yksi osallisuuden ja hyvinvoinnin keskeinen ulottuvuus. Kulttuuri vahvistaa yhteisöjen sosiaalista pääomaa eli luottamukseen ja sosiaalisiin verkostoihin pohjautuvaa kykyä toimia yhteisten päämäärien hyväksi.

Harvaan asuttujen alueiden kulttuuritoimintaa rahoitettiin Harvaan asuttujen alueiden (HAMA) parlamentaarisen työryhmän päätöksellä edellisellä hallituskaudella 5,3 miljoonalla eurolla. Tämä MMM:n, OKM:n ja Taiteen edistämiskeskuksen yhteistyönä toteutunut kertaluonteinen, uuden tyyppinen hankerahoitus osoitti arvioinnin mukaan selkeän rahoitusvajeen paikallisen kulttuurin kehittämisessä kaupunkien ja paikalliskeskusten ulkopuolella. Kysyntä rahoitukselle oli suurta, ja mukana 162 rahoitetun hankkeen tekijöissä oli paljon uusia kulttuuritoimijoita.

Maaseudun kulttuuriympäristöt ovat vetovoimatekijöitä, joiden vaalimiseen sekä kulttuuriperinnön hoitoon ja kestävään hyödyntämiseen on syytä panostaa. Uutta elinvoimaa voidaan vahvistaa myös kulttuurimatkailun kehittämisellä.

Kulttuuripoliittisen selonteon valmistuttua sen toteuttamiseksi laaditaan erillinen toimeenpanosuunnitelma, jossa määritellään mm. toimenpiteiden tavoiteaikataulu, vastuutahot ja muut tarkemmat suunnitelmat. Ehdotetut rakenteelliset muutokset – kuten uusi monialainen toimielin (pysyvä, ministeriöiden ja alan keskinäistä yhteistyötä vahvistava asiantuntijaelin) ja rahoittajien tulevaisuusfoorumi (vuotuinen keskustelutilaisuus) tavoittelevat kulttuuri- ja luovien alojen eri osapuolten vuoropuhelua yhteistyön, -rahoituksen ja -ymmärryksen lisäämistä yli sektorirajojen. Horisontaalisen yhteistyön merkitys ja sen vahvistaminen korostuu näinä aikoina. Poikkihallinnollisesti toimivat maaseutupolitiikan neuvosto (MANE) ja saaristoasian neuvottelukunta (SANK) on tärkeää ottaa mukaan valmisteluun. Rahoituskeskusteluissa on huomioitava eri EU-rahastojen roolit.

Suomi on yksi EU:n maaseutumaisimmista maista. Maaseutumme ovat tosin erilaisia. Eroja aiheuttavat esimerkiksi maantiede ja sijainti, saavutettavuus ja yhteydet, elinkeinorakenne, ikärakenne ja sosioekonominen rakenne. Maaseutuvaikutusten arvioinnin

tarkoituksena on parantaa päätöksenteon laatua. Myös kulttuuripoliittisen selonteon toteutuksessa on tärkeää arvioida maaseutuvaikutuksia. Arviointi auttaa päättäjiä tunnistamaan vaikutuksia, jotka syntyvät maaseutualueille. Millaisia vaikutuksia lainsäädännöllä, esityksillä tai hankkeilla on maaseudulla pysyvästi tai osa-aikaisesti asuviin ihmisiin ja yhteisöihin, yrityksiin ja elinkeinoihin sekä niiden keskinäisiin suhteisiin ja suhteisiin myös ulospäin.